

szágos átlagok használata kedvezőtlen lehet kisebb, előnytelen helyzetben levő népesség-csoportok esetében.

A társadalomra és a gazdaságra nincs jó hatással, ha a kormányzat nem igyekszik már kezdetben újtját állni az inflációnak. Lehet, hogy a statisztikák nem kielégítőek, lehet, hogy az adóbevételek csökkenése akadályozza a határozott kormányzati intézkedéseket. Az Egyesült Királyság kormányzata által használt CPI lényegében nem más, mint politikai konvenció. Ugyan összehasonlítható más EU-tagországok adataival, de nem helyesen méri az általános ár-emelkedéseket, mert figyelmen kívül hagyja a lakásköltségek változását, ami közismert, hogy történelmileg az átlagot meghaladó.

Az EU-ban még nem sikerült megállapodni a lakásköltségek változásának közös mérési módszerében. (A probléma lényege, hogy egyes országokban a tulajdon, más országokban a bérlemény elve alapján próbálnak megoldást találni.) Az Egyesült Királyságban olyan fogyasztói árindexet kellene közölni, ami ezt a jelentős súlyt képező tételt is tartalmazza, hiszen e nélkül nem lehet hiteles az inflációs adat.

Aggodalomra ad okot az is, hogy a kormányzat a „core” inflációt stabilnak képzeli. Ez azonban nem megfelelő mérőszám, mert tartalmánál, koncepciójánál fogva csak az árváltozások „központi” mozgását ragadja meg, figyelmen kívül hagyva a fogyasztók számára nagyon fontos tételeket. Az energiaárak szerepe most például meghatározó, és ezeket a változásokat a core infláció nem méri. A magas energiaárak módosítják a fogyasztási struktúrát (fűtés, hűtés, közlekedés stb.), aminek továbbgyűrűző hatása is van.

A probléma nem a mérési technikákon múlik, hanem azon, hogy a kormányzat vonatkozik cselekedni, már csak azért is, mert pénzügyi nehézségek közepette jól jön az adóbevételek növekedése.

Befejezésül: soha még ilyen nagy szükség nem volt arra, hogy a gyakorlati megfontolások nagyobb hangsúlyt kapjanak az ideológiai és politikai megfontolásokkal szemben. Bármenyire is megfelel a nemzetközi összehasonlíthatóság és egyéb követelményeknek, az Egyesült Királyságban a széleskörűen elfogadott CPI nem ideális mérőszáma a megelőzetési költségek változásának.

Marton Ádám

kandidátus, a KSH ny. osztályvezetője

E-mail: Adam.Marton@ksh.hu

Forbes, S. – Galvin, V. – Hunter, A. – Maxwell, P. – Wereta, W.:

Újkeletű etikai kihívások a hivatalos statisztikákkal kapcsolatban Új-Zélandon

(Recent Challenges to the Ethics Underlying Official Statistics in New Zealand.) – *Statistics Journal of the IAOS*. 2011. Vol. 27. No. 1. pp. 13–23.

A hivatalos statisztikákra vonatkozó meghatározó etikai szabályokat a legjobban az ENSZ Statisztikai Bizottsága által 1994-ben kiadott „A hivatalos statisztikák 12 alapelve” fogalmazza meg, amelynek érvényesítése során az egyes országoknak sajátosságaikból fakadóan eltérő kihívásokkal kell szembenézniük. Új-Zéland viszonylag alacsony számú (körülbelül 4 milliós) népessége és a mintegy 15 százalékos, magát az őslakos maori etnikumhoz tartozónak valló kisebbség nagy jelentőségű a számbavétel szempontjából. A közelmúltban három fő etikai kérdés merült fel ennek kapcsán: a statisztikákkal szembeni közvetlen kihívások (többek között az adatok első publikálásnak kérdése), az üzleti és személyes információk megkülönböztetése, illetve a társadalom bizonyos csoportjairól (például a maori kisebbségről) készült adatgyűjtések.

A közvetlen kihívások közé tartozik az adatok első publikálásának gyakorlata. Az 1980-as években kezdődött kormányzati reformok keretében elvárás lett az állami intézményekkel szemben, hogy egyre jobban megfeleljenek a piaci viszonyoknak. Az új-zélandi Statisztikai Hivatal költségvetésének 75 százalékos állami finanszírozása mellett követelményként határozták meg, hogy a költségek negyedét harmadik piaci fél számára nyújtott szolgáltatásokból (elemzések és adatfelvételek megrendelésre) fedezzék. Később a 25 százalékos célértéket eltörölték, de továbbra is megmaradt az igény a piaci szolgáltatások bevételének folyamatos növelésére. A reformok hatására ugyanakkor csökkent a hivatal koordináló szerepe az állami szférában. Kialakult egy olyan helyzet, melyben a minisztériumok és egyéb állami szervek gyakran nem a hivatalos, hanem az alacsonyabb minőségű (alacsonyabb válaszadási arány, nem a hivatalos statisztikai osztályozásnak megfelelő adatok stb.), piaci szervezetek által megrendelésre készített statisztikákra támaszkodtak. Előfordult az is, hogy bár a Statisztikai Hivatallal együtt működtek az adatfelvételben, de beleszólást igényeltek például a módszertanba, vagy kezdeményezték, hogy az adatok a saját kutatási eredményeik publikálása előtt ne jelenhessenek meg.

A helyzet megoldását szorgalmazó kormányzati nyomás eredményeként megállapodások születtek a 90-es években a hivatal és egyéb érintett állami szervek között az adat-szolgáltatásokról. Ilyen volt például a Munkaügyi Minisztériummal kötött LisNZ (Longitudinal Immigration Survey: New Zealand – Longitudinális bevándorlási felvétel). Mivel a bevándorlás akkoriban különösen érzékeny téma volt, a minisztérium alá tartozó Bevándorlási Hivatal megkapta az adatok publikálásának jogát és hozzáférhetett a hivatalos statisztikai szolgálat egyes mikroadat-állományaihoz.

Később a Statisztikai Hivatal élére 2000-ben kinevezett elnök újratárgyalta a megállapodást, de a Munkaügyi Minisztérium különleges helyzete és hozzájárása a mikroadatokhoz továbbra is megmaradt.

A 2000-es évek elejéig az állami intézmények pályázatokat írtak ki az adatfelvételekre, melyeken a hivatalnak is versenyeznie kellett a megrendelésért. Ez a rendszer számos problémát is magában hordozott, elsősorban a finanszírozással kapcsolatban: a megrendelő itt több szakaszban, az elért eredmények tükrében fizetett, szemben az állami szektorban korábban megszokottal, amikor az adatfelvétel költségeit előre kifizették. A felmerülő feszültségek miatt ez a rendszer végül megszűnt és a minisztériumok közvetlen megkereséssel adtak megbízásokat a hivatalnak.

2003-ban jelentés készült a Statisztikai Hivatal szerepéről az állami szektorban, ennek eredményeként létrejött egy bizottság a hivatalos statisztikákban leginkább érdekelt minisztériumok és állami szervek részvételével. E folyamatok és a bizottság működése alapján az egyik tanulság az volt, hogy ez a fórum lehetővé tette az egyes állami szervek közötti rendszeres kommunikációt és az esetleges jogi és hatásköri viták megoldását. Emellett nyilvánvalóvá vált az is, hogy az ENSZ hivatalos statisztikákról szóló alapelveit és azok értelmezését szélesebb körben meg kell ismertetni az egyéb állami szervekkel.

Az adatvédelem kérdése szintén a statisztikai alapelvekkel szembeni közvetlen kihívások közé sorolható. Felvetődik, hogy a Statisztikai Hivatalra vonatkozó adatvédelmi szabályokat ki kell-e terjeszteni a statisztikai szolgálat többi szervére? A cikkben említett példában állami szervtől kért egy médiaszereplő olyan adatokat, melyeket a Statisztikai Hivatal korábban bizalmasnak minősített. Bár a sajtó képviselői az ombudsmant is megkeresték, a hivatal végül sikerrel akadályozta meg az ada-

tok nyilvánosságra kerülését. Ezen túlmenően kérdéses még, hogy milyen mértékben szükséges a nemzeti és nemzetközi elvárások összehangolása? Egy nemzetközi felmérésnél általános előírások érvényesülhetnek az adatvédelem tekintetében, melyek nem veszik figyelembe az adott ország sajátosságait. A kérdésben egyre nagyobb hangsúlyt kell kapjon az egyes országok statisztikai hivatalai közötti tapasztalatcsere, hiszen emellett, hogy a megfelelő adatvédelem az adatszolgáltatói bizalom alapja, meg kell találni az adatvédelem és az adatok használhatósága közötti egyensúlyt is.

A második fő probléma az üzleti és a személyes adatok megkülönböztetése, mely szorosan kapcsolódik az említett adatvédelemhez. Míg a vállalkozások adatai csak a statisztikai törvény hatálya alá esnek, addig a magánszemélyeké a személyes adatok védelmét biztosító jogszabály is vonatkozik. Új-Zélandon 2008-ban a vállalkozások 68 százaléka egyéni vállalkozás volt, alkalmazott nélkül. Mivel náluk az üzleti bevétel megegyezik a személyes jövedelemmel, ezért ezeket az adatokat nem lehet nyilvánosságra hozni. A fő kérdés az, hogy hogyan lehet megfelelő minőségű, kellően részletes és teljes lefedettségű statisztikákat készíteni a gazdaságról az adatvédelmi szabályok betartásával. A gyakorlatban ennek a helyzetnek a megoldására az új-zélandi Statisztikai Hivatal mentesíti azokat a magánszemélyeket a háztartási adatfelvételben való részvétel alól, akik már válaszoltak az éves üzleti statisztikák adatfelvételeiben. Új-Zélandon ebben a témában három fő területet különböztetnek meg: az input adatokra vonatkozó titoktartást („privacy”, kell-e egyáltalán az az adat, amire rákérdeznünk), az adatbiztonságot a feldolgozási-tárolási szakaszban („security”, ki láthatja az adatokat) és az outputokra vonatkozó bizalmas adatkezelést („confidentiality”, mennyire azonosíthatók az egyénre vonatkozó adatok a statisztikákban). Ez különösen prob-

lémás kérdéseket vet fel, ha például más állami szervek igényelnek adatokat kutatásaikhoz. Az ENSZ hivatalos statisztikákról szóló negyedik alapelve szerint a statisztikai hivatalok jogosultak a hibásan értelmezett vagy nem megfelelően felhasznált adatokat kommentálni, de ez nyilvánvalóan csak akkor hasznos, ha a másik fél (például másik állami szerv) is ismeri és használja a megfelelő adatvédelmi alapelveket a statisztikai adatok használatára vonatkozóan.

Végül a harmadik fő kérdés az őslakos maorikkal kapcsolatos adatgyűjtés és tájékoztatás. A 2006-os népszámlálás során a lakosság 14,6 százaléka vallotta magát maorinak. Mivel ezen kisebbség között aránytalanul magas a munkanélküliség és az átlagosnál rosszabb a társadalmi-gazdasági-egészségi helyzet, ezért a jó minőségű statisztikák elengedhetetlenek a megfelelő kormányzati szociális intézkedésekhez. A statisztikai hivatalban 1987-ben lefolytatott vizsgálat szerint nem állt rendelkezésre a maorik helyzetét megfelelően bemutató részletes statisztika, köszönhetően elsősorban annak, hogy körükben az átlagosnál nagyobb a nemválaszolási arány. Megoldásként a háztartási adatfelvételek mintájában alkalmazott mintavételi egységeknél a maorikat felülreprezentálták tették. Ugyanakkor ezzel a gyakorlattal kapcsolatban egyes szakemberek felvetették, hogy az etnikai feszültségek és az igény a (kisebbség helyzetét bemutató) jó minőségű statisztikára indokolhatja-e a teljes új-zélandi lakosságra vonatkozó felmérések „alárendeltségét”.

A törzsi (iwi) adatok összeírása szintén ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik. 1988-ban a központi kormányzat szándékai szerint bizonyos kormányzati programokat törzsi szinten hajtottak volna végre, ezért a „Kisebbségi statisztikák felülvizsgálata” program keretében négy ajánlást tettek: a hivatalos statisztikák a maori népességről törzsi származás szerint készüljenek; ahol lehetséges, megkérdezzék a maorik törzsi kapcsolatait; elkészítenek egy stan-

dard osztályozást a törzsekről, törzsi kapcsolatokról; a törzsi származásra rákérdeznek az 1991-es népszámlálás során. Bár az 1991-es kormányváltás után a kormányzati programok törzsi szintű megvalósításának lehetőségét visszavonták, a téma továbbra is napirenden maradt. A törzsi adatok védelméről és a törzsek jogairól a róluk szóló statisztikákba való betekintésre 1992-ben kötöttek megállapodást. Eszerint törzsi témájú átfogó adatokat a népszámlálással kapcsolatban hoznak nyilvánosságra, de a statisztikák jelentős része kizárólag a törzsi képviselők által tekinthető meg, adatokat csak a törzsi hatóságok jóváhagyásával adnak ki. Az ötezer vagy több fővel rendelkező törzsekkel kapcsolatban ún. „teljes”, az egy- és ötezer fő közöttiekéről ún. „korlátozott” adatállományokat készítenek, míg az ezer fő alattiakat nem veszik nyilvántartásba. Összesen 33 adatállomány készült és az 1996-os népszámlálás során lényegében ugyanígy jártak el. A 2001. és 2006. évi népszámlálások adatainál már nyilvánosságra hozták azon törzsek adatállományait, amelyek beleegyeztek ebbe. A jelenlegi törzsi adatállományokkal kapcsolatos tendencia szerint az adatokhoz hozzáférő személyek köre növekszik, ugyanakkor az adatállományok egyre kevesebb adatot tartalmaznak.

Mint látható a felsorolt problémák jelentősen különbözőek, kezdve az ENSZ statisztikai alapelveivel szembeni közvetlen kihívásoktól, az olyan, csak Új-Zélandra jellemző kérdésekig, mint például a törzsi statisztikák. Ugyanakkor mindegyik esetben megfigyelhető, hogy a kormányzati környezet és szándék meghatározó jelentőséggel bír. A jó minőségű, független statisztikák készítéséhez nem csupán a statisztikai hivatalokon belül kell megismertetni és elfogadtatni a hivatalos statisztikák alapelveit, hanem az állami szektor más intézményeiben is.

Kajdi László,

a KSH tanácsosa
E-mail: Laszlo.Kajdi@ksh.hu

Wingerter, C.:

A munkaerőpiacra lépő fiatalok Németországban

(Der Eintritt junger Menschen in das Erwerbsleben. Ergebnisse der Arbeitskräfteerhebung 2009.) – *Wirtschaft und Statistik*. 2011. február pp. 98–117.

A tanulmány letölthető: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Querschnittsveroeffentlichungen/WirtschaftStatistik/Arbeitsmarkt/EintrittErwerbsleben0211.property=file.pdf>

A munkaerőpiacra lépett fiatalok 2009-es európai statisztikai adatgyűjtésére a munkaerő-felmérés (Labour Force Survey – EU LFS) kiegészítő moduljaként került sor. A célcsoportba a 15–34. életév közötti, az 1975 és 1994 között születettek évjáratái tartoznak. A standard kérdőív a válaszoló egyéb adatait is szolgáltatja, például a képzettségéről, a foglalkozásáról, ezen belül az atipikus foglalkoztatásának gyakoriságáról.¹

A cikk a vizsgált korcsoportok önkéntes felmérésének eredményeit foglalja össze nemek, állampolgárság, valamint a lakóhely jellemzői szerint. A 2009-es mutatók összehasonlíthatók a tíz évvel korábbiakkal. A kutatók a végzetek első elhelyezkedésének, illetve kiegészítő szakmai képzéseik felmért adatai alapján Németország kialakult képzési rendszereit is minősítik. Vizsgálják az általános képzést elhagyók belépését a szakmai oktatásba, továbbá a frissen végzetek munkahely keresését. A 2009. évi munkaerő-felmérés kiegészítő modulja ez utóbbit vizsgálja, az első munkaviszony stabilitásával együtt.

Németország lakosainak 1 százalékos háztartási felmérési mintájába mintegy 340 ezer

¹ *Forrás:* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1998R0577:20040112:HU:PDF> és <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:188:0014:0092:HU:PDF>